

PARIŠKA LETA ANTONA OCVRKA

Tone Smolej

Filozofska fakulteta, Ljubljana

Članek¹ obravnava obdobje (1931/32 in 1932/33), ki ga je Anton Ocvirk, kasnejši utemeljitelj primerjalne literarne vede na Slovenskem, preživel kot podiplomski študent v Parizu. Najprej oriše, tudi s pomočjo doslej še neobjavljene korespondence, Ocvirkove stike s francoskimi pisatelji in ruskimi intelektualci, nato pa se posveti njegovemu študiju na Collège de France pri Paulu Hazardu.

***The Paris Years of Anton Ocvirk.** The article explores the time (1931/32 and 1932/33) that Anton Ocvirk, later the founder of comparative literary science in Slovenia, spent as a post-graduate student in Paris. It begins by portraying Ocvirk's connections with French writers and Russian intellectuals, also through some previously unpublished correspondence, and then focuses on his studies at the Collège de France under Paul Hazard.*

I.

Leta 1931 je štiriindvajsetletni Anton Ocvirk po opravljeni diplomi postal študent francoske vlade. Podal se je v državo, ki so jo pestile številne težave, od šibkih vlad do atentatov in finančnih škandalov, a je bila še vedno zibelka kulture in znanosti. Bivanje v Franciji je Ocvirka zelo zaznamovalo, saj je po vrnitvi v domovino zapisal, da je bila ta država zanj eno izmed največjih odkritij, najelementarnejše spoznanje pa je bilo doživetje popolne svobode (Ocvirk, *Razgovori* 168). Takšna razmišljanja je mogoče razbrati tudi v njegovih »Pismih z Montparnassea«, ki jih je pošiljal *Ljubljanskemu zvonu*. V njih je najti celo umetniško dovršene pariške pomladne impresije: »Sacré-Coeur se še vedno beli na Montmartreu kakor velik kip iz belega marmorja. Pod njim pa se izgublja mesto v skoraj motne obrise in tone v mehak pariški večer« (Ocvirk, *Pisma* 370). Toda že kmalu so poetične impresije zamenjali bolj stvarni intervjuji. Pomladi 1932 je navezal stike z nekaterimi francoskimi in ruskimi pisatelji, ki so se prijazno odzvali in ga povabili na svoj dom. Le James Joyce se mu je prek posrednika opravičil zaradi bolezni.

V petek, 17. junija 1932 je Anton Ocvirk prejel pismo Andréja Gidea, v katerem ga je le-ta povabil na zgodnji nedeljski pogovor, če pač tedaj razpolaga z nekaj trenutki.² Zapis pogovora s slavnim pisateljem je slovenski publicist uvrstil na sam začetek svoje knjige *Razgovori*, ki je izšla leto kasneje. Podobno kot Eckermann pri Goetheju je tudi Ocvirk opisal Gideovo stanovanje na ulici Vaneau, hkrati pa je podobno natančno orisal tudi njegovo zunanost: »Njegov glas je moško zrel, topel in zamolklo barvit, toda na dnu rahlo krhek, kakor bi se lomil nekje v grlu. Njegov izraziti obraz je v hipih res podoben nekaki japonski maski, tako postane negiben in neprodoren. Oči pod močnimi obrvmi zro jasno in mirno, le včasih jih zastre motna zamišljenost in odsotnost« (Ocvirk, *Razgovori* 28). Ocvirk je pogovor pričel z dejstvom, da se slovenska literatura oddaljuje od nemške in približuje deloma francoski, o čemer pričajo številni prevodi, tudi pisateljevih *Ozkih vrat*. Gide je naraščajoči francoski vpliv povezal z jasnostjo in stvarnostjo francoske literature. Bodočega slovenskega komparativista je zanimalo, v kolikšni meri je Nietzschejev tekst *Tako je govoril Zaratustra* vplival na njegovo delo. Ob tem vprašanju je segel Gide po korekturnih polah svojega dnevnika, ki je tedaj izhajal v *Nouvelle revue française*: »Ton te knjige mi je neznosen. In vse moje občudovanje, ki ga imam do Nietzscheja, me ne pripravi do tega, da bi to prenesel. Naposled se mi zdi v njegovem delu ta spis nekoliko odveč, spis, ki ne bi bil važen, da ni drugih knjig. Nепrestano čutim, kako je tu ljubosumen na Krista, kako ga skrbi, da bi dal svetu knjigo, ki bi jo lahko brali, kakor beremo evangelij« (Ocvirk, *Razgovori* 33). Ta znameniti odlomek je Gide v resnici zapisal v svoj dnevnik 22. junija 1930 (Gide, *Journal* 207). Sicer pa je Ocvirku poudaril, da je čutil in poznal Nietzscheja, še preden ga je bral. Nietzschejanstvo je bilo pač v vzdušju dobe. Zanimivo je, da je nekaj misli, ki si jih je Gide zapisal v svoj dnevnik 13. junija, torej šest dni pred pogovorom, izrekel kasneje tudi Ocvirku. Takole piše v zvezi s sodobno religijo: »Tako dobro so povezali idejo religije z idejo domovine, da se v božjem imenu oborožuje in mobilizira ter da se vzpostavitve miru ne zdi več mogoča [...]« (Gide, *Journal* 367). V *Razgovorih* je najti podobno Gideovo misel, namreč da se je religija naslonila na kapitalizem in tako postala soodgovorna za vse razkole in krivice na svetu. V božjem imenu blagoslavljaja oboroževanja, vojne in zmagovalce. Istega dne je zapisal tudi stališče, da lahko le ateizem dandanes pomiri svet (Gide, *Journal* 367). Podobno misel, češ da lahko le ateizem reši človeka nemirov, je izrekel kasneje tudi Ocvirku. Med 17. in 26. junijem Gide ni pisal dnevnika, tako da svojega obiskovalca ni ohranil v kakšnem dnevniškem spominu. Tako kot dnevniku je tudi Ocvirku večkrat omenil Sovjetsko zvezo, katere »stremljenje v popolni ateizem hrani v sebi globoke vrednote za človeštvo« (Ocvirk *Razgovori* 35). Izrazil pa je tudi željo, da bi državo obiskal. Gide je torej Ocvirku napovedal svoje kasnejše znamenito potovanje, ki ga je opisal v knjigi *Vrnitev iz Sovjetske zveze* (*Retour de l'U.R.S.S.*). Omeniti velja, da se je Ocvirk kasneje še vračal k Gideu. Leta 1934 je prevedel njegov roman *Vatikanske ječe*, knjigi pa je dodal tudi obsežno študijo o pisateljevem opusu. Roman z novo spremno besedo je izšel tudi v zbirki Sto romanov.

Kmalu po Gideovem pismu je Ocvirk prejel še vabilo pisatelja Georges-a Duhamela, ki ga je, v stiski s časom, povabil na jutranji pogovor 23. junija.³ Tako kot Gide je tudi Duhamel rad potoval in Ocvirk mu je zastavil več vprašanj o Sovjetski zvezi, ki jo je popisal v delu *Potovanje v Moskvo* (*Le voyage de Moscou*). Čeprav ni bil niti filokomunist, ga je Sovjetska zveza navdušila: »Beseda tehnika je postala geslo, glavni simbol revolucije. Sedanja Rusija na eni strani gradi, urejuje, civilizira, uči, izobražuje, na drugi strani pa zapada v bedo, v pomanjkanje, v obup in v neurejenost. A to so posledice ruske duše, posledice tako svojevrstne slovanske miselnosti« (Ocvirk, *Razgovori* 80). Povsem drugače pa je sodil o ZDA, kjer ga je malikovanje strojev zelo motilo. Njegovo delo z ameriško tematiko *Prizori iz prihodnjega življenja* (*Scènes de la vie future*) je Ocvirk poznal iz slovenskega prevoda Otona Župančiča. Slovenski obiskovalec se je izkazal s poznavanjem Duhamelovega junaka Salavina, ki se pojavi v več delih. Podobno kot Gidea je Ocvirk tudi Duhamela povprašal po vplivih na njegovo delo. Duhamel mu je odvrnil, da se beseda vpliv prerado uporablja v nedoločnem pomenu: »Pomisliti moramo vedno, kakšen je čas, v katerem se nekaj pojavi ali nastane, kje so notranji vzroki takega načina ustvarjanja« (Ocvirk, *Razgovori* 83). V objavljenem izboru Duhamelovih dnevnikov *Knjiga grenkobe* (*Le livre d'amertume*) žal ni junija 1932.

Približno v istem času je Ocvirk prejel iz londonskega Savoy hotela pismo, v katerem ga Simone Budré Maurois obvešča, da ga bo njen mož po 20. juniju sprejel katerokoli nedeljo med deveto in trinajsto.⁴ Ocvirka je kot literarnega zgodovinarja očitno zelo zanimala pisateljska metoda Andréja Mauroisa, priznanega biografa znamenitih romantikov (Shelley, Byron) in politikov (Disraeli), ki je pri svojem delu združeval znanost in umetnost. Slovenski publicist mu je zato postavil vprašanje, v kolikšni meri je biografija objektivna in koliko je v njej subjektivnega gledanja. Maurois je poudaril, da mora biograf bralca osvoboditi znanstvene snovi, če hoče ustvariti plastičen lik. Znanstvenik v nasprotju z biografom večinoma ne zajame osebnosti v celoti, saj jo razdeli v posamezne probleme: »Znanstvenik se skuša približati zgodovinski resnici, pisatelj pa želi priti z njeno pomočjo k umetniški resnici« (Ocvirk, *Razgovori* 123). Skoraj pol stoletja kasneje je Ocvirk Mauroisovo teorijo biografskega romana omenil v leksikonu *Literarna teorija*. Bodočemu komparativistu je Maurois spregovoril o lastnih afinitetah do ruske književnosti, izrazil pa je tudi svoje simpatije do malih narodov.

Medtem ko so omenjeni francoski pisatelji Ocvirka sprejeli le enkrat, pa so ga ruski intelektualci, živeči v francoskem eksilu, sprejeli nekajkrat. Kot je razvidno iz korespondence, se je Ocvirk pomladí leta 1932 vsaj trikrat udeležil nedeljskih sprejemov pri pisatelju Alekseju Remizovu, ki je sicer že slabo desetletje bival v Parizu. Na srečanjih je tekla beseda o pisateljevi epopeji ruske revolucije *Razvihrana Rusija*, o vplivih Hamsunove narave na njegovo romanopisje ter o uporabi psihoanalize pri pisanju. Prvo različico pogovora, ki jo je Remizov skrbno prebral in imel za kasnejšo knjižno izdajo nekaj pripomb,⁵ je Ocvirk objavil že leta 1932 v *Ljubljanskem zvonu*. Remizov je sicer Ocvirku spregovoril tudi o evropski recepciji

Dostojevskega. Poudarjal je, da Rusi nimajo velikih filozofov, saj je vsa njihova filozofija izpovedana v umetninah, zato so največji ruski filozofi Gogolj, Dostojevski in Tolstoj (Ocvirk, *Razgovori* 144).⁶

V istem času pa se je Ocvirk seznanil z dvema vodilnima ruskima mislecema, z Levom Šestovom in Nikolajem Berdjajevom. Šestov je petindvajsetletnega slovenskega izobraženca maja in junija 1932 večkrat sprejel na svojem domu, saj je cenil njegovo razgledanost: »Vsakokrat sem vedno bolj prepričan, da nimate le zanimanja, marveč tudi potrebno nadarjenost za študij filozofije. Na kaj takega pa človek redko naleti.«⁷ Šestov je Ocvirku orisal svoje poglede na evropsko filozofijo, kakor tudi svojo kritiko Edmonda Husserla, ki da filozofijo predvsem pojmuje kot znanost. Po mnenju ruskega misleca namreč razum človeka ovira v procesu doživljanja resnice in Boga.

Vsaj dvakrat pa se je Ocvirk spomladi 1932 srečal s filozofom Nikolajem Berdjajevom, ki si je v nasprotju z antiracionalistom Šestovom prizadeval za mistični racionalizem. Pogovarjala pa sta se zlasti o problemu svobode ter o sodobni filozofiji.

Vsi trije Ocvirkovi ruski sogovorniki so se dotaknili razmer v Sovjetski zvezi. Medtem ko je Remizov revolucijo razumel kot logično nujnost, ki izvira iz neštetihih nepopravnih krivic (Ocvirk, *Razgovori* 138), pa jo je Berdjajev zavračal, saj naj bi vodila v suženjstvo, komunizem pa da hoče religijo nadomestiti z brezverstvom. Še bolj kritičen je bil Šestov, ki je menil, da se zdaj v Sovjetski zvezi ne sme niti molčati več, saj molk izdaja (Ocvirk, *Razgovori* 64).

Večkrat pa se je Ocvirk sestal z Benjaminom Crémieuxom, tedanjim tajnikom francoskega PEN-a, ki mu je posredoval nekaj naslovov in se zanimal za razmere v slovenskem klubu, saj je bil naklonjen malim narodom, ki da grade duševno stavbo Evrope. Zanimivo, da sta z Ocvirkom že tedaj načela moralni in humanitarni pomen Penklubov. Tudi Crémieux je slovenskemu sobesedniku odgovarjal na vprašanja o francoski književnosti, na katero je tedaj vplivala zlasti angleška in ruska književnost. Poudariti velja, da pogovora s Crémieuxom ni objavil v izvirnih *Razgovorih*, marveč v njihovi novi različici *Pogovori* (1984), ki jo je pripravljal tik pred smrtjo in je izšla šele posthumno.

V *Razgovorih* pogrešamo tudi pogovor s slovenistom Lucienom Tesnièreom, s katerim sta se srečala maja 1933 v Strasbourgu, ko se je Ocvirk vračal v domovino. Kratek pogovor z njim je objavil v *Ljubljanskem zvonu*. Tesnière je kot nekdanji francoski lektor v Ljubljani dobro poznal razmere, pogovor je tekel zlasti o njegovi monografiji o Otonu Župančiču, ki po Ocvirku zasluži dvojno pozornost, »literarno-zgodovinsko: kot dragocen donesek k naši literarni zgodovini, in kulturno: kot izredno važna vez Slovencev z velikim svetom, kot trajen dokaz našega kulturno tvornega življenja« (Ocvirk, »Lucien« 552).

Ocvirk se je torej v Parizu seznanil z nekaterimi izjemno uglednimi intelektualci. Zanimivo, da je bodoči komparativist pisatelje spraševal po literarnih vplivih na njihovo delo. V ospredju zanimanja je bila zlasti ruska književnost in »privid« Sovjetske zveze pri Francozih ter njena ostra kriti-

ka pri Rusih. Ni odveč poudariti, da je Ocvirk, če uporabimo pojem Paula Van Tieghema, odigral pomembno vlogo literarnega posrednika, saj so bili ti pisci na Slovenskem slabo poznani. A nič manjši niso Ocvirkovi takratni znanstveni uspehi.

II.

Na Sorboni, znameniti pariški univerzi, je poslušal predavanja Fernanda Baldenspergerja, avtorja monografije o Goetheju v Franciji (*Goethe en France*, 1904), ter Paula Van Tieghema, ki se je ukvarjal s predromantiko, tedaj pa je že objavil tudi svoj učbenik primerjalne književnosti. Več stikov kot s profesorji s Sorbone pa je imel Ocvirk, kot je razvidno iz njegovih kasnejših objav in njegove korespondence, s Paulom Hazardom, komparativistom in romanistom, ki je bil od leta 1925 nosilec katedre za primerjalno literarno zgodovino južnoevropskih in latinskoameriških književnosti na Collège de France. Medtem ko je Robert de Sorbon svoj kolegij, kasneje poimenovan Sorbona, zasnoval že v trinajstem stoletju, pa je ta ustanova veliko mlajša. Kot Collège royal jo je leta 1530 ustanovil Franc I. z namenom, da bi se tu v francoskem jeziku poučevale discipline (hebrejščina, grščina, matematika), ki so jih na latinsko usmerjeni Sorboni spregledali. Kljub kritiki s strani teologov je ustanova preživela, predavanja pa so obiskovali ljudje vseh prepričanj (tako Jean Calvin kot Ignacij Lojolski). Hazard sam je ustanovo takole opisal: »Trideset predavanj na leto – to je naša edina dolžnost. Naši avditoriji sestojе iz samih res znanstveno izobraženih sodelavcev, ki morejo slediti najtežjim in najnapornejšim problemom. Kakšna razlika med poslušalci-dijaki na Sorbonni in med poslušalci na Collègeu! Tukaj čista znanost, odkrivanje novih problemov, razmišljanje – tam poučevanje, izpiti, izpričevala« (Ocvirk, *Razgovori* 169). Na Collège de France profesorji, ki jih danes imenuje predsednik republike, nimajo izpitov ali seminarjev. Imajo le predavanja, na katerih predstavljajo slušateljem svoje še neobjavljene raziskave. Eden od mnogih takšnih slušateljev je bil tudi mladi Ocvirk. Kot je razvidno iz Hazardove bibliografije, je imel ta profesor v akademskem letu 1931/32 sklop dveh predavanj z naslovom »Veliki tokovi evropske misli na koncu sedemnajstega stoletja« ter »Očrt Lockovih vplivov na francosko misel«. V Ocvirkovi zapuščini se je ohranilo potrdilo (certificat d'assiduité), da je mladi slovenski znanstvenik v omenjenem letu marljivo obiskoval Hazardova predavanja; podpisal ga je upravnik Collège de France, znameniti medievalist Joseph Bédier, tudi pri nas znan po svoji adaptaciji *Tristana in Izolde*. Bodoči slovenski komparativist je tudi v šolskem letu 1932/33 poslušal profesorjeve kurze z naslovom »Kateri intelektualni vzroki so pripravili krizo, ki je razdelila sedemnajsto in osemnajsto stoletje«. Hazardova predavanja je Ocvirk kasneje takole opisal: »Njegova izredno dognana predavanja [...] učinkujejo prav posebno po neposrednosti pripovedovanja, po stilistični dovršenosti in plastiki. Nepričakovano preseneti poslušalce z duhovito domisljico, z bleščečo primero, z bistroumno sintenco ali z globokoumno opazko, v kateri je

izpovedal bistvo problema« (Ocvirk, *Razgovori* 162). Ob tem je potrebno poudariti, da so bila omenjena predavanja gradivo za kasnejšo Hazardovo knjigo *Kriza evropske zavesti (La crise de la conscience européenne)*, ki je konec petdesetih let izšla prav po Ocvirkovi zaslugi tudi v slovenskem jeziku. Slovenski komparativist pa je svojemu francoskemu učitelju posvetil obsežno spremno študijo.

Hazard je mladega slovenskega znanstvenika povabil na svoj dom, na rue du Bac. Zapis pogovora z daljšim uvodom je izšel najprej v *Ljubljanskem zvonu*, nato pa še v knjigi *Razgovori*. Zanimivo je, da je Ocvirk zapis pogovora začel prav z Hazardovo definicijo mlade stroke:

Primerjalna literarna zgodovina, vidite, raziskuje predvsem odnose med raznimi literaturami, ugotavlja izmenjavanje intelektualnih vrednot med narodi, proučuje, kako so velike evropske ideje posegle v snovanje posameznih literatur, kako so se v njih preoblikovale in preustvarile; premotriva slednjič zgodovino velikih osebnosti in pesniških del v sosednjih deželah, kako so bila tam sprejeta, kako so jih tolmačili in kakšen je bil njihov vpliv. Ustvarjanje vsakega naroda je seglo preko domačih mej in se na poseben način odzvalo v sosednih deželah (Ocvirk, *Razgovori* 162).

Mladi Ocvirk je očitno napravil na profesorja tako dober vtis, da ga je ta povabil k sodelovanju. Predlagal mu je, da bi imel tudi sam predavanje na Collège de France. Skladno s tematiko, ki jo je profesor tedaj obravnaval, si je Ocvirk izbral ambiciozen naslov »Evropska misel šestnajstega, sedemnajstega in osemnajstega stoletja ter slovenska književnost« (»La pensée européenne des XVIe, XVIIe et XVIIIe siècles et la littérature slovène«). Starejša slovenska književnost in z njo tudi porajajoča se slovenska komparativistika sta se tako prvič predstavili francoski znanosti 23. marca 1933. Ocvirk je najprej orisal slovensko zgodovino, nato pa je očrtal temeljne evropske tokove, ki so vplivali na slovensko književnost. Če je protestantizem Slovence približal tedanjim modernim tokovom, jim ustvaril temelje za pismenstvo in kulturo, pa je protireformacija odmaknila razvoj slovenske miselnosti od velikih problemov 17. stoletja. Ocvirk je obravnaval tudi idejne tokove, ki so zajeli v drugi polovici 18. stoletja t. i. slovenski preporod. Svoje predavanje pa je zaključil z mislijo: »Najsi so tokovi evropske miselnosti teh stoletij usmerjeni na karkoli, za Slovence pomenijo prestop naroda iz nepismenosti v pismenost.«

Zahvaljujoč častniku *Jutro*, ki je navdušeno poročal o dogodku, vemo, kako je Ocvirkovo predavanje sprejel Hazard:

Kak čudovit spektakel ste nam pokazali [...]. Neverjetno je pomisliti, da se narod, ki je skozi stoletja živel v nekem mrtvičnem snu, ki je bil izgubil najdražjo kulturno vrednoto – jezik, nenadoma prebudi ob močni evropski ideji ter si kar naenkrat ustvari knjigo. Izredno zanimivo je tudi dejstvo, da so veliki evropski tokovi vplivali tako pozitivno na narod, ki je še vedno ostal katoliški, dasi so imeli te tokovi sami često drugovrstne tendence (Kranjc 3).

Hazard je Ocvirku predlagal, da bi bilo zanimivo raziskati slovenski nacionalni genij oziroma kaj v slovenskem narodu ovira dostop tujim vplivom (Kranjc 3). Poudariti velja, da se je Hazard, ki se je ukvarjal tudi z italijansko in špansko dušo, zelo zanimal za tovrstne raziskave: »Vsak narod ima posebne duševne znake, vsak ima neki izrazito svojski predstavniki in miselni svet. V njem se na svojevrsten način odzrcaljuje evropske ideje. [...] Ali nam literarna zgodovina ne razodeva neprestano svojstev, moči in globine raznih narodnih tipov – francoske duše, anglosaksonske, italijanske, ruske?« (Ocvirk, *Razgovori* 164). Čeprav zgodovina komparativistike danes nekoliko zadržano obravnava Hazardovo navdušenost nad tem, da primerjalna književnost preučuje tudi narodne duše, saj gre za očitno navezavo na Hippolyta Taina, ki je videl v pisanju zgodovine neke literature tudi preučevanje psihologije tega naroda (Fischer 48), pa vendarle poudarja njegovo humano izhodišče: iz očitnih razlik se rojeva strpnost med narodi. V tem smislu primerjalna književnost ni le veda o mednarodnih podobnostih, ampak tudi o razlikah (Fischer 135).

Zdi se, da je bilo slovensko časopisje malodane presenečeno, da se ugledni znanstvenik zanima za malo literaturo, toda tudi to je, po Hazardu, ena od nalog primerjalne književnosti: »Vsekakor je nujno, da resno in zvesto proučujemo literarne stvaritve in idejne vrednote malih narodov ter jih pravilno ocenjamo v zvezi z razvojem evropskih idej. O, v tem področju čaka primerjalnega zgodovinarja še obsežno, važno in zanimivo delo, ki je bilo doslej gotovo še premalo upoštevano« (Ocvirk, *Razgovori* 165).

Tovrstne poglede je Hazard udeležil tudi kot urednik *Revue de littérature comparée*, ki jo je leta 1921 zasnoval s sourednikom Baldenspergerjem. Eno od številnih štirinajstega letnika sta namenila leta 1934 Srednji Evropi in Hazard je očitno povabil Ocvirka, naj tu objavi svoje predavanje. Poudariti velja, da je Baldensperger vmes k sodelovanju povabil Luciena Tesnière, ki je v Franciji zaradi monografije o Župančiču upravičeno veljal za strokovnjaka za slovensko književnost. Raziskovalec slovenske dvojine in kasneje eden največjih evropskih lingvistov dvajsetega stoletja je v pismu Baldenspergerju za sodelovanje rajši predlagal Antona Ocvirka, ki ga je spoznal v Strasbourg: »Kakor vem, je to edini Slovenec, ki vidi v književnosti človeški interes in za katerega je literatura vse drugo kot igra etiket« (Madray-Lesigne 245).

Zaradi Hazardovega potovanja v Anglijo pa je moral Ocvirk članek poslati kar Baldenspergerju, ki očitno pri korekturah ni opazil, da so stavci spremenili avtorjevo ime v Orvicz, kar je nekoliko pokvarilo razpoloženje. Kakor koli že, članek z naslovom »La pensée européenne du XVIe au XVIIIe siècle et la littérature slovène« (»Evropska misel od 16. do 18. stoletja in slovenska književnost«) je izšel v ugledni reviji v družbi nekaterih prispevkov, ki so obravnavali, med drugim, tudi mednarodne vplive na hrvaško in srbsko književnost (npr. tuja dela na repertoarju zagrebškega gledališča, italijanske vplive na dubrovniško književnost, Cervantesa v Jugoslaviji).

Bivanje v Franciji je znatno spremenilo Ocvirkovo življenje, saj ga je usmerilo v poglobljen študij primerjalne književnosti, ki je bila zazrta v preučevanje velikih evropskih tokov, a hkrati tudi ni spregledovala ma-

lih književnosti. Veliko zaslug za Ocvirkovo novo usmeritev je imel zlasti Paul Hazard, ki se je zavedal nadarjenosti mladega znanstvenika, saj je v poročilu, kot je razvidno iz zapuščine, zapisal, da je zelo cenil njegovo inteligenco ter odličnost njegovega duha. Ob slovesu pa je svojemu slovenskemu študentu podaril »v spomin na bleščeče predavanja«¹ separat svoje razprave o delovanju poljskega pesnika Adama Mickiewicza na Collège de France, kar je bilo morda majhno, a simbolično darilo. Francoski komparativist je vezi s slovenskim ohranil tudi v naslednjih letih. V enem od pisem mu je celo zapisal: »Predavanja imam od sredah in četrtek. Škoda, da vas ni med poslušalci.«⁸

OPOMBE

¹ Članek je razširjeno predavanje na 16. primorskih slovenističnih dnevih (Kobarid, 8. 4. 2005), ki so bili posvečeni primorskim literarnim zgodovinarjem.

² André Gide: Pismo Antonu Ocvirku. 17. 6. 1932. Pismo je v zasebni lasti, lastnik ne želi biti imenovan.

³ Georges Duhamel: Pismo Antonu Ocvirku, 19. 6. 1932.

⁴ Simone Budré Maurois: Pismo Antonu Ocvirku, 12. 6. 1932.

⁵ A. Remizoff: Pismo Antonu Ocvirku, 3. 10. 1932.

⁶ O tem piše Remizov tudi v pismu Ocvirku 30. 4. 1932.

⁷ Léon Chestov: Pismo Antonu Ocvirku, 17. 5. 1932.

⁸ Paul Hazard: Pismo Antonu Ocvirku, 3. 12. 1933.

LITERATURA

Duhamel, Georges. *Le livre d'amertume*. Extraits du journal de Blanche et Georges Duhamel présenté et annoté par Bernard Duhamel. S. l.: Mercure de France, 1984.

Fischer, Manfred S. *Nationale Images als Gegenstand Vergleichender Literaturgeschichte. Untersuchungen zur Entstehung der komparativistischen Imagologie*. Bonn: Bouvier Verlag Herbert Grundmann, 1981. (Aachner Beiträge zur Komparativistik 6).

Gide, André. *Journal II (1926–1950)*. Edition établie, présentée et annotée par Martine Sagaert. Paris: Gallimard, 1997. (Bibliothèque de la Pléiade).

--- *Retour de l'U.R.S.S.* Paris: Gallimard, 1936.

--- *Vatikanske ječe*. Prevedel in uvod napisal Anton Ocvirk. Ljubljana: Tiskovna zadruha, 1934. (Mojstri in sodobniki 8).

Hazard, Paul. »Michelet, Quinet, Mickiewicz et la Vie intérieure du Collège de France de 1838 à 1852.« *Le Collège de France (1530–1930). Livre jubilaire composé à l'occasion de son quatrième centenaire*. Paris: Les presses universitaires de France, 1932. 264–276.

Hazard, Paul. *Kriza evropske zavesti (1680–1715)*. Ljubljana: DZS, 1959. (Kultura in zgodovina).

Kranjc, Franjo. »Predavanja Antona Ocvirka na Collège de France« *Jutro* 14.74 (1933): 3.

- Madray-Lesigne, Françoise. »Tesnière et la Slovénie à travers la correspondance«. *Linguistica* 34 (1994): 243–249.
- Ocvirk, Anton. »Aleksij Remizov ali skrivnost človekove usode in sveta«. *Ljubljanski zvon* 52 (1932): 545–554, 599–606, 704–710.
- »La pensée européenne du XVIe au XVIIIe siècle et la littérature slovène«. *Revue de littérature comparée* 14 (1934): 96–107. Tudi »Evropska misel od 16. do 18. stoletja in slovenska književnost«. *Miscellanea*. Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1984. 201–214.
- *Literarna teorija*. Ljubljana: DZS, 1978. (Literarni leksikon 1).
- »Lucien Tesnière in kritike o njegovi knjigi 'Oton Župančič'. I.« *Ljubljanski zvon* 53 (1933): 552–557.
- »Paul Hazard in primerjalna književnost«. *Ljubljanski zvon* 53 (1933): 321–334.
- »Pisma z Montparnassea. IV.« *Ljubljanski zvon* 52 (1932): 370–372.
- »Pogovori.« *Miscellanea*. Ljubljana: DZS, 1984.
- *Razgovori*. Ljubljana: Tiskovna zadruga, 1933. (Slovenske poti IX–X).
- Saintville, G. »Bibliographie de Paul Hazard.« *Revue de littérature comparée* 20 (1946): 99–153.

■ THE PARIS YEARS OF ANTON OCVRK

Key words: Slovene literary criticism / comparative literary studies / literary historians / Ocvirk, Anton / Paris / biographies

During his post-graduate studies in Paris, Anton Ocvirk met several distinguished French writers (Gide, Duhamel, Maurois) and asked them about their literary influences. He was also interested in Russian literature and the French 'mirage' of the Soviet Union, as well as the sharp Russian criticism of it (by Shestov and Berdyaev). Paul Hazard, a scholar of comparative literature whose classes he attended at Collège de France, enabled him to give his own lectures in this institution, which were published in *Revue de littérature comparée* in 1934 under the title of 'La pensée européenne du XVIe au XVIIIe siècle et la littérature slovène'. His stay in France significantly changed Ocvirk's life; it led him towards a detailed study of comparative literature, which at the time was exploring great European literary currents without overlooking the literatures of smaller nations.

September 2005